

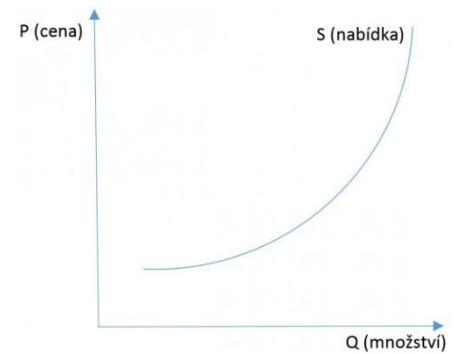
MO11 - Trh

- **dělba práce** – spolupráce účastníků, kteří se na ní podílejí různými činnostmi, cílem je vyšší produktivita a nižší náklady, lepší technologie
 - **přírozená** – dříve – nejstarší forma dělby práce, muži, ženy, mladí, staří apod.
 - **společenská** tzn. rozvrstvení společnosti, stratifikace – lov a sběr, zemědělství (zemědělci a pastevci), řemeslo, obchod a služby
- nutnost směny (zboží) – **vznik trhu**, ceny, konkurence
- **zboží** – produkt/služba určená ke směně na trhu, potřebuje ho jiný ekonomický subjekt, dvě stránky zboží:
 - **užitná** hodnota – splnění potřeby
 - **směnná** hodnota – kvantitativní vyjádření hodnoty, (peníze)
- **trh** – místo střetu poptávky a nabídky (princip, mechanismus, způsob chování)
- výrobci (prodejci) a kupující
- samostatné rozhodování
- protichůdné zájmy
- historická skutečnost – **neviditelná ruka trhu** – schopnost řízení bez složitých ekonomických procesů
- **členění trhu dle různých hledisek, typy**
 - územní hledisko – místní, národní, světový
 - hledisko druhu a objemu množství – dílčí (jeden druh zboží) a agregátní (veškeré zboží)
 - hledisko předmětů směny
 - trh výrobků a služeb
 - trh výrobních faktorů – práce, půda, kapitál
 - trh finanční – peníze, finanční kapitál
 - hledisko vztahu nabídky a poptávky
 - nasycený trh $N > P$
 - nenasycený $N < P$
 - otevřený trh** - velká část produkce směňována se zahraničím (otevřenost konkurenci)
 - uzavřený trh** – minimální produkce směňována se zahraničím
- **subjekty trhu**
 - **domácnosti** – na trhu jako kupující, spotřebitelé (za účelem uspokojení potřeb)
 - **firmy** – vyrábějící za účelem prodeje a na trhu jako prodávající, nakupují výrobní faktory, které přetvářejí na produkty
 - **stát** – specifickým subjektem trhu (prodávající i kupující), na trh s cílem ovlivnit jej a odstranit některé negativní dopady na ekonomiku, tvoří pravidla a prostředí, zasahuje vydáváním zákonů, které upravují práva a povinnosti

- **tržní mechanismus**

zvýšená poptávka umožňuje zvýšit ceny, větší množství výrobků na trhu, až do okamžiku nasycení trhu – saturace
nezájem o výrobky, nutnost snížení ceny (zbavit se), snížení (zastavení) výroby, snížená cena přiměje spotřebitele ke koupi

= nabídka i poptávka prostřednictvím ceny neustále v pohybu

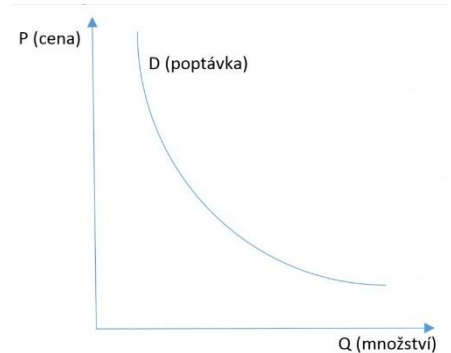

- **základní prvky tržního mechanismu**

- S - (agregátní) nabídka – supply – souhrn všech zamýšlených prodejů
- D - (agregátní) poptávka – demand – souhrn všech zamýšlených nákupů
- P – cena – price – peněžní částka
- Q – množství – quantity

poptávka

- množství zboží či služeb, které jsou kupující ochotni za určitou cenu koupit
- ovlivněna mnoha faktory, rozhodující faktor – **cena**
- **zákon poptávky** – nižší cena, vyšší poptávka
- důchod – výše peněžních zdrojů, které máme k dispozici
- **poptávková křivka**
- **faktory působící na poptávku**
 - změna hladiny důchodů
 - preference, tradice, zvyky
 - očekávání změny ceny
 - substituční výrobek – produkt schopný nahradit původní
 - komplementární výrobky – základní výrobek nemá **komplement** – výrobek nelze použít (př. auto + benzín)
- **důchodový efekt poptávky** – omezené zdroje (důchody)
nižší cena, nákup více zboží za stejně peněz
X vyšší cena, nižší nákup
- **substituční efekt poptávky** – vyšší ceny – změna struktury požadavků – nižší spotřeba prvotního produktu – vyšší spotřeba produktu jiného – náhrada, **substitut**

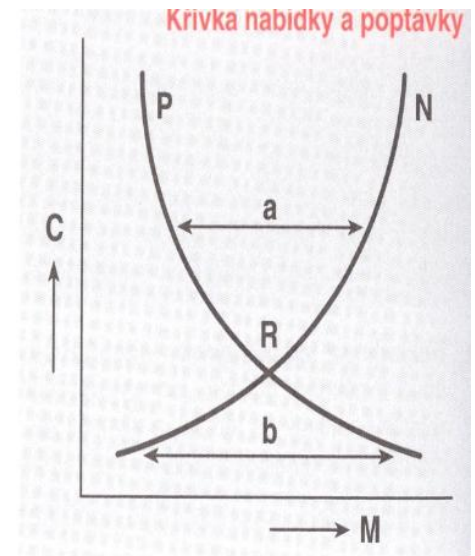
nabídka

- množství zboží a služeb dodaných výrobcem na trh při určité ceně
- **cena** – hlavní faktor
- vyšší cena – vyšší nabídka – vyšší zisky
- **zákon nabídky** – růst ceny vyvolá růst nabízeného zboží, pokles vyvolá pokles
- **nabídková křivka**

- **faktory působící na nabídku**
 - zvýšení cen materiálu – růst ceny nabízeného zboží
 - technologický a technický pokrok
 - pohyb cen strategie surovin (**dominový efekt**)
 - zemědělství – počasí

vzájemné působení nabídky a poptávky

- proces ekonomického jednání je procesem, klíčovou roli sehraává cena
- **křivka nabídky a poptávky** – střet, vzájemné působení, cena
- R (E) – rovnovážný bod, equilibrium + rovnovážná cena a množství
- a – přebytek (nevýhodné pro výrobce)
- b – nedostatek (výhodné pro výrobce)
- **vyšší ceny** vedou k přebytku zboží – potřeba cenu snížit – vyšší nabídka – nižší poptávka
- **nízké ceny** vedou k jeho nedostatku – vyšší poptávka – nižší nabídka – lze zvýšit cenu, neměl by se vyskytovat
- **tržní cena** – cena, za kterou se prodává a nakupuje, její odchylka od rovnovážné ceny – stav na trhu – přebytek či nedostatek
- **rovnovážná cena** – vyčišťuje trh
- **tržní síly** (automatické) - působí v okamžiku přebytku (a) či nedostatku (b), mění ceny, nabídku i poptávku
- **podmínky efektivního fungování**, základní pilíře tržního mechanismu
 - soukromé vlastnictví výrobních zdrojů (vlastní podnikání)
 - cenový systém a cenová liberalizace (uvolnění cen, výrobce si určuje cenu)
 - konkurence
 - dokonalá** – na trhu je mnoho malých podniků bez zásadního vlivu, neovlivňují cenu, výrobek je stejnorodý (vzniká přebytek spotřebitele i výrobce)
 - nedokonalá** (monopol a oligopol)
- **tržní modely konkurence**
 - monopol – na trhu jediný podnik, dodává na trh celou produkci, produkt je jedinečný, značný ekonomický zisk, neexistence konkurence
 - oligopol – na trhu pouze pár dominantních podniků (malý počet), výrazný vliv na trh, ovlivňování ceny, stejnorodý (cement, benzín) nebo diferencovaný (piva různých druhů)
- **struktura trhu** – soubor podmínek charakterizujících daný trh (peníze, výrobní faktory, zboží a služby)

Úloha státu v TE

- činitel tvořící ekonomické prostředí
- **stát jako hospodářský subjekt** – nezastupitelné místo
 - **stát kupující, na straně nabídky**
státní zakázky, výhodné pro firmu, vždy může zaplatit, prestižní záležitost (konkurzy), většinou dlouhodobá záležitost – jistota pro firmy a zaměstnance
problém korupce
investice – veřejný a státní zájem (armáda školství), rozvoj regionu/odvětví (zdravotnictví apod.), nížení sociálního napětí (zaměstnanost apod.), prvovýroba, doprava, komunikace
 - **na straně poptávky**
státní podniky, př. ČEZ, Budvar, pošta, dráhy, lesy (ČEPRO – Krejčíř, AGROFERT), oblasti zásadní pro funkci státu
- **selhání trhu** – trh neplní své funkce, nefunguje neviditelná ruka, nutnost zásahu státu, 3 případy tržního selhání
 - **externality** – vnější efekty, výrobek má účinek na kupujícího/proávajícího ale i na třetí stranu!
pozitivní účinky: kultivace krajiny – rostlinná produkce, očkování – chráníme i ostatní, restaurování historických objektů – kultivace okolí + historická tradice, včely – med + opylování
negativní účinky: průmysl – znečišťování prostředí, zdravotní riziko pasivního kouření, zvýšená automobilová doprava – dopravní zácpy, vyšší riziko nehod
 - **veřejné statky** – nelze poskytnout jednomu, aniž by je užívali ostatní
př. obrana země, školství, zdravotnictví, kultura
veřejné i soukromé
problematika softwaru – nákladná výroba, nutná kvalifikace X snadná možnost kopírování = obrovské znehodnocení práce – pokuty, tresty, kontrola
 - **nedostatečná/nedokonalá konkurence** – cena je neodpovídající, nevýhodná pro spotřebitele, monopol zneužívá svého postavení (oligopol), př. vodárna, měl by zasáhnout stát – vytvoření konkurenčního prostředí (vstup jiné firmy na trh)
- **finanční trh**
 - peněžní – přerozdělují se zde krátkodobé finanční prostředky (do 1 roku, šek)
 - kapitálový – trh s cennými papíry, obchod s akciemi
- **cenné papíry** – dokument spojený s určitým nárokem vlastníka – na peněžní hodnotu, na majetek či zboží za přede stanovených podmínek

- **trh CP** – sada ekonomických vztahů, které se vytvářejí během vydávání a oběhu cenných papírů
 - **primární** – CP se zde teprve prodávají, obchod s CP, který emitent (dlužník) vydává 1., investor (kupující)
 - **sekundární** – odchod s CP, která byly vydány na primárním trhu a další obchody nimi
 - dle hlediska vlastnictví a převoditelnosti, obchodovatelnosti, držení, své podoby
- **vybrané druhy cenných papírů**
 - **akcie** – opravňuje jejího vlastníka (akcionáře) vykonávat práva společníka akciové společnosti (právo hlasovat) a podílet se na majetkových právech (kmenové a prioritní)
 - **dluhopisy** – potvrzují závazek dlužníka vůči věřiteli (státní a komunální, bankovní a podnikové)
 - **šeky** – výstavce dává šekem příkaz své bance, aby zaplatila osobě, která šek předkládá, částku na něm uvedenou
 - **směnky** – potvrzení závazku (vlastní, cizí)
 - **podílové listy** – majetkový cenný papír neboli doklad o vlastnictví nebo spoluvlastnictví majetku (v otevřeném nebo uzavřeném podílovém fondu)